

- Subiect:** Opinie privind conceptul proiectului de lege cu privire la apărătorii drepturilor omului elaborat de Oficiul Avocatului Poporului
- Adresată:** Oficiul Avocatului Poporului, persoana de contact Anastasia CATAN, consultantă principală, Direcția Politici Publice și Legislație, email: anastasia.catan@ombudsman.md
- Prezentată de:** Centrul de Resurse Juridice din Moldova (www.crjm.org), persoană de contact Sorina MACRINICI, directoare de program, email: sorina.macrinici@crjm.org
Asociația EcoContact (www.ecocontact.md), persoană de contact Anna CAZACU, consultantă juridică, email: anna.cazacu@ecocontact.md
- Nr./Data:** 4/22 din 24 ianuarie 2022

Expediată prin email

Această opinie este prezentată Oficiului Avocatului Poporului (OAP) în contextul consultărilor publice asupra conceptului proiectului de lege cu privire la apărătorii drepturilor omului¹ (ADO) din 27 decembrie 2021. OAP propune adoptarea unei legi speciale privind protecția ADO; instituirea unui mecanism de protecție a ADO; identificarea instituției responsabile de protecția drepturilor ADO, care va acționa în cooperare cu instituția drepturilor omului, care este OAP; consultarea societății civile; alocarea resurselor necesare pentru instituția responsabilă de protecția ADO, etc.

Considerăm că, la momentul actual, în Republica Moldova nu există o necesitate de a adopta o lege specială privind ADO, din mai multe motive. În primul rând, instituția care la acest moment are obligația de a proteja drepturile apărătorilor drepturilor omului este Oficiul Avocatului Poporului. ADO nu reprezintă o categorie nouă și separată, care ar avea drepturi speciale și ar beneficia de obligații suplimentare din partea autorităților statului. ADO au aceleași drepturi și obligații prevăzute de legislația națională și internațională ca și alți subiecți. După cum s-a indicat corect în conceptul prezentat de OAP, categoria ADO s-a introdus la nivel internațional pentru a atrage atenția la încălcările de drepturile omului la care sunt supuși și de a ridica vizibilitatea și atenția la acest grup. Considerăm că, având în vedere că încălcările drepturilor ADO sunt încălcări de drepturile omului, acestea intră în competența OAP și că nu este nevoie de creat o instituție separată pentru protecția drepturilor ADO.

În al doilea rând, contextul în Republica Moldova s-a modificat din momentul vizitei în 2018 în Republica Moldova Raportorului Special al ONU privind situația ADO. În 2018, când a fost efectuată vizita, și 2019,

¹ Oficiul Avocatului Poporului, Conceptul proiectului de lege cu privire la apărătorii drepturilor omului <http://ombudsman.md/news/apel-public-de-consultare-a-opinii-asupra-conceptului-unei-legi-cu-privire-la-aparatorii-drepturilor-omului-in-republica-moldova/>.

când a fost publicat raportul în urma vizitei², Republica Moldova era un stat capturat, în care exista o presiune mare politică asupra ADO, și anume organizațiile societății civile, jurnaliști independenți, oponenți politici, avocați, judecători și procurori independenți, etc. De asemenea, în concept s-a făcut referință și la radiografia atacurilor la organizațiile societății civile din acea perioadă³, redactată de Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM) în parteneriat cu alte organizații, care atesta un număr mare de atacuri în special din partea politicului. Între timp, după anul 2019, situația s-a ameliorat. În 2020 și 2021, spre exemplu, din cercetările făcute de CRJM, am observat că numărul de atacuri la societatea civilă a scăzut considerabil. Instituțiile statului sunt în proces de democratizare și de fortificare a independenței lor, ceea ce a dus la soluționarea situației cu persecuțiile prin intermediul sistemului judiciar. Aceasta se observă și din rapoartele anuale de activitate ale OAP, care a dedicat un capitol separat pentru ADO doar în 2019, după vizita Raportorului Special al ONU. În următoarele rapoarte ale OAP nu am observat menționarea unor încălcări grave ale drepturilor ADO în Republica Moldova.

În al treilea rând, după schimbarea contextului politic în Republica Moldova, am observat că este mai dificilă identificarea ADO care sunt în situație de dificultate. CRJM în parteneriat cu Asociația EcoContact implementează un proiect care vizează susținerea ADO prin monitorizarea ședințelor de judecată în cazurile îndreptate împotriva lor, acordarea asistenței, creșterea capacităților, etc. În cadrul acestui proiect, ne-am confruntat cu dificultăți de identificare a ADO care ar avea nevoie de asistență, inclusiv după ce ne-am adresat după ajutor la OAP pentru identificarea ADO. Numărul mic de ADO care se află în situații de dificultate în Republica Moldova ar putea fi datorat mai multor factori, cum ar fi capacitățile reduse ale instituțiilor responsabile și ale ADO de a se autoidentifica în această categorie, reticența ADO de a cere ajutor de la instituțiile de drepturile omului, reducerea atacurilor împotriva ADO în legătură cu modificarea contextului politic din țară, etc. Ar fi destul de dificil de argumentat crearea unui mecanism separat și a unei instituții separate pentru protecția drepturilor ADO atunci când numărul acestora este destul de mic la acest moment.

În al patrulea rând, în conceptul OAP se face referință la unele țări care au adoptat legi speciale pentru protecția ADO, cum ar fi Guatemala, Columbia și Mexic. În aceste țări ADO se confruntă cu încălcări deosebit de grave, care atentează la sănătatea fizică și psihică a acestora și în care sunt înregistrate numeroase torturi, dispariții forțate și chiar decese ale ADO. Totuși, situația ADO în Republica Moldova nu poate fi comparată cu situația ADO din aceste țări.

În al cincilea rând, considerăm că uneori în Republica Moldova se merge eronat pe calea reglementărilor și mai puțin pe calea implementării în practică. Spre exemplu, o problema stringentă de mai mulți ani este protecția ADO care realizează acțiuni și activități în localitățile din stânga Nistrului sau pentru locuitorii din localitățile din stânga Nistrului. Acțiuni de protecție a acestor ADO au fost incluse și în Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului (PNADO), cu implementare și efect redus. Adoptarea unei legi sau a unor strategii sau planuri de acțiuni prin sine nu sunt suficiente pentru protecția în practică a drepturilor ADO.

² Raportorul Special al ONU privind situația apărătorilor drepturilor omului, Raport, Vizita în Republica Moldova, A/HRC/40/60/Add.3, 15 ianuarie 2019, <https://undocs.org/A/HRC/40/60/ADD.3>.

³ <https://crim.org/category/publications/atacuri/>.

Prin urmare, având în vedere argumentele de mai sus, în special modificarea contextului politic în Republica Moldova, reducerea substanțială a atacurilor împotriva societății civile și a ADO, dificultățile de identificare a ADO, capacitățile reduse de identificare a ADO atât din partea instituțiilor de drepturile omului, cât și din partea ADO, mandatul OAP în cazurile de încălcări ale drepturilor omului și ale drepturilor ADO, necesitatea unor acțiuni practice de implementare a protecției drepturilor ADO, nu credem că, la momentul actual, există o necesitate stringentă de a adopta o lege specială privind protecția drepturilor ADO, de a organiza o instituție separată și de a crea un mecanism separat pentru protecția ADO.

Semnatarii acestei opinii nu exclud susținerea adoptării unei legi speciale pentru protecția ADO în viitor, dacă circumstanțele vor demonstra necesitatea. În același timp, propunem ca în acest moment OAP să se concentreze pe aspecte practice de protecție a drepturilor ADO, cum ar fi ridicarea capacităților angajaților pentru identificarea ADO, autosesizarea în caz de încălcări ale drepturilor ADO, asistarea în practică a drepturilor ADO, informarea publicului țintă despre conceptul ADO, atragerea unei atenții mai mari în rapoartele anuale, și alte acțiuni care intră în mandatul de protecție a drepturilor omului a OAP.

În aceeași ordine de idei, recomandăm respectuos instituirea de către OAP a unor proceduri și mecanisme practice de protecție a ADO, care să asigure protecția eficientă a drepturilor persoanelor vătămate și accesul la un remediu pentru drepturile încălcate. De asemenea, propunem desfășurarea de către OAP a unor activități de informare privind competențele OAP și sprijinul oferit de OAP de care pot beneficia ADO atunci când drepturile lor sunt încălcate.